

Rechter Katinka Lahuis (1959) verruilde, als vice-president van de strafsector, de rechtbank van Groningen voor het Gerechtshof in Leeuwarden. Zij is nu raadsheer. Sinds haar installatie als rechter in 1990 heeft ze honderden mensen veroordeeld. Een van hen was seriemoordenaar Willem van E. Hij kreeg levenslang. "Hoe dat was? Het uitspreken was beklemmend, maar de beslissing is in volle overtuiging genomen."

Door Rob Zijlstra

Is een rechter anno 2005 een professional die onder druk van de organisatie moet presteren en efficiënt moet werken of is de rechter nog steeds een notabele, is een van de vragen aan Katinka Lahuis.

Ze zegt te twifelen. "Ik ken collega's die niet zeggen dat ze rechter zijn. Als ik aan een onbekende vertel wat ik doe, merk ik dat er afstand ontstaat. Mensen gaan je ineens anders zien. Gaan een beetje tegen je opkijken. In die zin denk ik dat veel mensen ons nog altijd als notabelen beschouwen."

Op een stoel in haar nieuwe werkkamer in het statige gerechtshofgebouw aan het Zaailand in Leeuwarden zit, in elkaar gezakt, een grote pluchen aap. Dat beest houdt haar al zes jaar gezelschap. Lahuis moet wennen aan haar nieuwe werkomgeving. Als vice-president van de strafsector van de rechtbank Groningen hield een secretaresse haar agenda bij. Nu, als raadsheer bij het Gerechtshof, moet ze dat zelf doen.

Ze vraagt of het 'ge-u' achterwege kan blijven. "Gewoon je en jij. Anders geen interview." Rechters zijn, zo zal ze een paar keer herhalen, gewone mensen.

Dat mag zo zijn. Maar het rechterschap kenmerkt zich door distantie. Rechters laten zich zelden publiekelijk uit over kwesties die in de maatschappij voor beroering zorgen. Over veiligheid, criminaliteit, over de in de ogen van het grote publiek veel te lage gevangenisstraffen. Rechters oordelen om er vervolgens het zwijgen toe te doen. Een gesloten gilde. Anderhalf jaar geleden hield het weekblad *Vrij Nederland* in samenwerking met de Nederlandse Vereniging voor Rechtspraak een enquête onder Nederlandse rechters. De stelling 'rechters moeten uit de publiciteit blijven' werd door 86 procent onderschreven.

Ook Katinka Lahuis is het eens met die stelling. Rechters moeten niet via de media een rol willen spelen in het publieke debat. Het verzoek tot dit interview werd aanvankelijk met terughoudendheid begroet. "Wat wil je weten dan?"

Op 7 november 2002 werd Willem van E., de man die drie Groninger prostituees vermoordde, veroordeeld tot een levenslange gevangenisstraf. Van E. had gehoopt op twintig jaar. Jij was een van de drie rechters. Hoe is het om, als gewoon mens, iemand voor de rest van zijn leven op te sluiten?

"De beslissing tot levenslang is in volle overtuiging genomen. Toch was het beklemmend. Toen ik het vonnis voorlas, voelde ik een enorme spanning. Als een strop om mijn keel die steeds strakker wordt aangetrokken. Ik zeg wel tegen iemand, recht in het gezicht, in het aangezicht, dat hij nooit meer vrijkomt. Nadat ik het vonnis had uitgesproken, heb ik mij even teruggetrokken. Ik stond te trillen op mijn benen. Dat was de ontlasting."

"De avond voorafgaand aan de dag van de uitspraak heb ik thuis geoefend. Alles nog een keertje doorgenomen. Ik wil dat het uitspreken van het vonnis vlekkeloos gaat. Er is pers, er staan camera's op je gericht. Dat voelt soms onhandig. En toch moet het er, vind ik, vlot uitkomen. Zonder haperingen."

Hoe bereid je je voor op zo'n zaak?

"Zodra ik weet wanneer de zaak, een grote zaak, inhoudelijk wordt behandeld, wordt het een punt in mijn agenda. Vier weken voor aanvang komen de kranten

Katinka Lahuis. "Elke keer als ik in een gevangenis kom, voel ik me akelig."

Foto: GPD/Paul Janssen

Rechter van Willem van E.

'Nadat ik het vonnis had uitgesproken, heb ik mij even teruggetrokken. Ik stond te trillen op mijn benen'

met de dossiers op je kamer. Duizenden pagina's. Je begint te lezen. Lezen en filteren. Twee weken voor de zaak op de zitting komt, heb ik op grote lijnen een beeld."

"Ik leef naar zo'n zaak toe. Vergelijkbaar met de topsporter die naar een grote wedstrijd toeleeft. In de aanloop moet ik er niet te veel gedoe bij hebben. Dat gaat ten koste van mijn concentratie. Ik zou bijvoorbeeld in zo'n periode nooit een feest organiseren."

"Ik stel veel vragen aan mezelf. Hoe stelt de verdachte zich op? Ontkent hij? Waar liggen de emoties? Wie zijn de slachtoffers, de nabestaanden? Dit klinkt misschien wat rationeel. Maar zaken waarbij veel geweld aan de orde is, doen wel wat met mij. Een mens heeft een beperkt vermogen om geweld tot zich te kunnen nemen."

Er werd levenslang geëist

"Tijdens de voorbereidingen ben ik niet bezig met de eis, laat staan met de strafmaat. Direct na de zitting ga je met de twee bijrechters en de griffier 'raadkameren'. Samen proberen we opnieuw de hoofdlijnen helder te krijgen. We hakken knopen door. Delen van het dossier moeten worden herlezen. Vervolgens begint de griffier met het schrijven van het concept-vonnis. In de fase van het raadkamerproces laten collega's je met rust."

Je praat er met niemand over?

"Nee. Zelfs advocaten verbazen zich er nog wel eens over dat dat zo is, dat het zo werkt. Het geheim van de raadkamer is heilig. Ik praat er ook thuis niet met mijn partner over. Een vonnis moet een beslissing zijn van de rechtbank en die beslissing wordt zonder ruggespraak genomen."

Heeft maatschappelijke druk invloed op een vonnis?

"Als rechter heb je naast een juridisch geweten ook een maatschappelijk geweten. De maatschappelijke impact van een juridische keuze kan heel groot zijn. Als rechter moet je in staat zijn besluiten te nemen waarvan je weet of kunt weten dat niemand het ermee eens is. De verdachte niet omdat de straf te hoog is, de slachtoffers of nabestaanden niet omdat de opgelegde straf in hun ogen te laag is."

Nooit twijfels?

"Rechters zijn twijfelaars bij uitstek. Ik dus ook. Maar als ik een beslissing neem, dan vind ik op dat moment dat het zo is. Onbewust speelt misschien de wetenschap mee dat iemand die je veroordeelt in hoger beroep kan gaan. In de raadkamer is dat niet aan de orde."

Rechters worden voor het leven benoemd. Ben je 24 uur per dag rechter?

"Het rechterschap speelt in je privéleven een grote rol. Als ik iets doe, wordt er anders tegenaan gekeken. Het is als je in de auto stapt wettelijk geoorloofd een glaasje wijn te drinken. Maar ik zou dat nooit doen. Niet één glaasje. Als ik betrokken raak bij een aanrijding, dan mag ik niet naar alcohol ruiken. Ook bij het kiezen van vrienden speelt het een rol. Ik kan bijvoorbeeld niet omgaan met de maffiabaas. Ik beweer hier niet dat al mijn vrienden heilige boontjes zijn"

"Ik heb een sterk gevoel voor normen en waarden. Voor ethiek. Daarom heb ik ook voor het rechterschap gekozen. Ik heb in mijn leven tweemaal een bekeuring gehad voor een snelheidsovertreding. Ik weet nog precies waar en wanneer dat was.

Maar een parkeerbon, nog nooit. Ik waag het er niet op. Bij alles wat ik doe, ben ik extra alert. Er zijn rechters actief binnen non-profitorganisaties. Bij vluchtelingenwerk bijvoorbeeld. Ik zou dat zelf niet zo snel doen. Maar hier ligt wel een spanning. Ik voel mij erg betrokken bij wat er in de maatschappij gebeurt. Tegelijkertijd moet ik als rechter onder alle omstandigheden onafhankelijk kunnen zijn. Ik zeg wel eens, rechters hebben in zekere zin levenslang. Wij zijn beperkt in onze vrijheid."

En zonder zonden

"Zonder zonden, schrijf dat maar op." Lacht. "Onder collega's wordt vaak de vraag gesteld: vind je dat ik dit en dit kan doen? We toetsen elkaar voortdurend."

Het bestrijden van de criminaliteit staat hoog op de agenda. Zijn we op de goede weg?

"Daar kan ik niets over zeggen. Dat zou een politieke uitspraak zijn. En dat doe ik niet. Ik word geïnterviewd als rechter Lahuis, niet als Katinka Lahuis. Die laatste is ook niet interessant voor dit interview."

Op welke partij stem je?

"Partij van de Arbeid."

Dat is geen politieke uitspraak?

"Nee. Dat is een persoonlijke opvatting."

Doodstraf?

"Ik heb trouw beloofd aan de grondwet. Zou de doodstraf worden ingevoerd, dan moet ik bereid zijn die straf op te leggen. Die bereidheid heb ik niet. Ik zou dus stoppen als rechter."

Er is veel ophef geweest over de 'doodschop'

van minister Johan Remkes. Politici bemoeien zich wel vaker met zaken die nog onder de rechter zijn. Rechters houden daar niet van.

"Remkes zou zo'n uitlating niet moeten doen. We kennen de scheiding der machten, de trias politica. Iedereen heeft binnen dit systeem een eigen rol. Daarbij past dat je respect hebt voor de rol van die ander. Wanneer je dat respect niet toont, tast je het vertrouwen in het systeem en daarmee het vertrouwen in de rechtspraak aan."

Remkes refereerde aan het onbehegen. Veel mensen vinden dat er te laag wordt gestraft.

"Wij zouden strenger moeten straffen om de misdaad te beteugelen. Maar het strafrecht is geen oplossing voor het criminaliteitsprobleem. Veel mensen zien dat wel zo. De verwachting is, anders dan vroeger, dat strenger straffen tot meer veiligheid leidt. Maar iedereen weet, ook rechters, dat een gevangenisstraf de mens niet beter maakt."

"Het strafrecht heeft meer doelen dan alleen vergelding en het opsluiten van criminelen. Strafrecht gaat ook over normbevestiging en preventie. En over rechtsbescherming, het beschermen van de burger tegen de overheid. Ik heb in Oekraïne en Letland geholpen bij de opbouw van een onafhankelijke rechtspraak. In die landen zie je hoe bang mensen zijn voor willekeurige politie-inval in hun woning, van machtsmisbruik door de overheid. Wij zeggen hier heel gemakkelijk: als je niets gedaan hebt, heb je ook niets te vrezen. Dat is dus niet zo. Ik zeg niet dat ons strafrechtssysteem perfect is. Maar het functioneert."

Enig idee hoe het is om zes maanden in een cel te moeten zitten?

"Mijn perceptie is vrijheid. Ik weet wat vrijheid is en ik heb slechts een beeld van hoe het moet zijn om daarvan beroofd te zijn. Ik heb mij nog nooit een weekende laten opsluiten of zo. Dat benadert niet wat het echt betekent, denk ik. Elke keer als ik in een gevangenis kom, voel ik mij akelig."